

Karolina PUDA

ORCID: 0000-0002-9023-6716

*Dolnośląska Szkoła Wyższa
we Wrocławiu*

Ferie zimowe i wiosenne w czasie społecznej izolacji z perspektywy uczniów klas młodszych

Abstract: Winter and spring holidays in times of social isolation from the perspective of younger students

The holidays during the pandemic are over. What were they like? How did they look from the children's perspective? The aim of my research was to find out what children think about spending their free time during the winter and spring breaks in the time of social isolation. I will try to present it in the article below. The purpose of this article is to present on children's views on winter holidays in times of social isolation. The main question orienting my research activity was: How do children of the younger classes describe winter holidays during social isolation?

Keywords: children's winter break, pandemic, social isolation, COVID-19 at school, pandemic at school, free time

Słowa kluczowe: dziecięce ferie zimowe, pandemia, izolacja społeczna, COVID-19 w szkole, pandemia w szkole, czas wolny

Wprowadzenie

W czasie trwania epidemii COVID-19 wszyscy znaleźliśmy się w trudnej sytuacji. Dzieci doświadczyły zmian nie tylko w obowiązkowych zajęciach, zmianie uległ także ich sposób spędzania czasu wolnego. Czas wolny dzisiaj jest rozumiany na wiele sposobów, co daje podstawy do rozważań o sposobie jego wykorzystania przez dzieci. Stale zmieniająca się sytuacja epidemiologiczna wprowadza niezwykle chaos w życiu każdego z nas. Także dzieci spotkały się z różnymi formami ograniczeń, takimi jak nauka zdalna czy zakaz przemieszczania się bez opieki dorosłych. Oprócz dotychczasowych codziennych czynno-

ści, takich jak uczęszczanie na zajęcia dodatkowe, na podwórko z rówieśnikami, reorganizacji uległ także sposób spędzania ferii. Ferie w czasie pandemii już minęły. Jakie one były? Jak wyglądały one z perspektywy dzieci? Celem moich badań stało się poznanie opinii dzieci na temat spędzania czasu wolnego w okresie ferii w trakcie społecznej izolacji.

Aby móc bliżej przyjrzeć się formom spędzania czasu wolnego przez dzieci w okresie społecznej izolacji należy w pierwszej kolejności przybliżyć definicję czasu wolnego.

Ryszard Wroczyński czas wolny przedstawia jako ten wykorzystywany na zajęcia, w których jednostka może uczestniczyć dobrowolnie, to znaczy poza obowiązkami (Wroczyński 1974, s. 213). Zakłada on, że czas wolny jest czasem osoby, a nie zbiorowości, istnieją tylko zbiorowości jednostek, które doświadczają tego atrybutu w różnych miejscach i czasie. Oznacza to, że człowiek podejmuje dobrowolne, niekomercyjne i przynoszące mu satysfakcję działania. Doświadczanie czasu wolnego przez jednostkę odbywa się poza innymi czynnościami koniecznymi. Przedmiotowa definicja czasu wolnego sugeruje, że to jednostka samodzielnie gospodaruje nadwyżką i pozostałością czasu po wykonaniu obowiązkowych czynności (Czerepaniak-Walczak, 2007, s. 29–30).

Czas wolny ma istotne znaczenie w życiu każdego człowieka. Definicja, która została sformułowana w drugiej połowie XX w. przez Joffre Dumazediera głosi, że „czas wolny jest zespołem zajęć, którym jednostka może się oddawać z własnej woli bądź dla odpoczynku, bądź dla rozrywki, bądź dla rozwoju swych wiadomości lub bezinteresownego kształcenia się względnie dla swego dobrowolnego uczestnictwa w życiu społecznym, po wyzwoleniu się od obowiązków...” (za: Czajka, 1974, s. 39). Powyższe definicje wskazują na dobrowolność podejmowania działań, których celem jest wpływ na kształtowanie osobowości człowieka i regenerację jego sił.

Kategoria czasu wolnego dorosłych różni się od kategorii czasu wolnego dzieci. Czas wolny ucznia według Tadeusza Wujka, to „czas, który pozostaje mu po zaspokojeniu potrzeb organizmu, wypełnieniu obowiązków szkolnych i domowych, w którym może on wykorzystać czynności według swego upodobania, związane z wypoczynkiem, rozrywką i zaspokojeniem własnych zainteresowań” (za: Słupik, 2004, s. 63). Autor tej definicji twierdzi, że czas wolny dzieci i młodzieży nie jest dowolny, podlega on kontroli dorosłych, interwencji wychowawczej rodziców i szkoły (Rusiecka, 2003, s. 133).

Kwestia czasu wolnego została podjęta w Konwencji o Prawach Dziecka, o czym mówi jej art. 31 *Prawo do wypoczynku i czasu wolnego*. Głosi on, że państwa-strony uznają prawo dziecka do czasu wolnego, do form rekreacji dostosowanych do wieku dziecka, a także do dostępu do życia kulturalnego i artystycznego. Państwa-strony popierają i przestrzegają prawa dziecka do wszechstronnego uczestnictwa w życiu kulturalnym i artystycznym oraz będą sprzyjały tworzeniu

właściwych i równych sposobności dla działalności kulturalnej, artystycznej, rekreacyjnej oraz w zakresie wykorzystania czasu wolnego (Dz.U.1991.120.526). Prawa dziecka stanowią element praw człowieka, bardzo ważne jest ich poszanowanie, przestrzeganie i tworzenie warunków do ich realizowania.

Ryszard Wroczyński dokonał klasyfikacji sposobów spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież, wymieniając takie aktywności, jak:

- zabawy i gry ruchowe — sport,
- turystyka,
- uczestnictwo w imprezach artystycznych oraz amatorstwo artystyczne,
- środki masowego przekazu (czytelnictwo, film, radio, telewizja),
- inne formy aktywności intelektualnej, np. samokształcenie,
- zajęcia techniczne,
- aktywność społeczna i towarzyska (m.in. w grupach rówieśniczych),
- inne formy aktywności (kolekcjonerstwo, różne indywidualne zamiłowania) (Wroczyński, 1979, s. 228).

Ten funkcjonalny podział stanowi zestawienie aktywności, które kształtują umiejętność racjonalnego wykorzystania czasu wolnego.

Po objaśnieniu definicji oraz działań podejmowanych w czasie wolnym przejdę do omówienia funkcji czasu wolnego. Edmund Wnuk-Lipiński wyłonił następujące:

— funkcja edukacyjna — dobrowolne i bezinteresowne poszerzenie wiedzy, podejmowanie czynności, które mają na celu zaspokojenie potrzeb poznawczych;

— funkcja wychowawcza — wszystkie czynności mające na celu wpajanie zasad światopoglądowych, wpajanie określonych norm i zasad społecznych i moralnych;

— funkcja integracyjna — umacnianie więzi społecznych, zaspokajanie potrzeby poczucia przynależności i akceptacji;

— funkcja rekreacyjna — polega na odpoczynku psychicznym i fizycznym (wszelkie działania sportowe, turystyczne, słuchanie muzyki, czytanie książek, podróżowanie etc.);

— funkcja kompensacyjna — wyrównywanie niezaspokojonych potrzeb (Wnuk-Lipiński, 1985, s. 10).

Każda z wymienionych funkcji ma na celu wspieranie rozwoju jednostki, a wszystkie razem dają możliwość pełnego wykorzystania czasu wolnego, jakim ona dysponuje.

Zdzisław Dąbrowski, omawiając funkcje czasu wolnego dziecka, określa jego zasadnicze aspekty. Są to:

— aspekt twórczy — odgrywający ważną rolę w rozwoju twórczym dziecka za pomocą aktywności artystycznej i praktycznej. Dzięki uczestnictwu w zajęciach plastycznych, muzycznych i teatralnych następuje u dziecka rozwój wy-

obraźni i koncentracji, skupiających uwagę na wielu aspektach otaczającego go świata;

— aspekt percepcyjny — przejawia się szczególnie w odbiorze cudzej twórczości. Czynności takie, jak słuchanie muzyki, czytanie książek, oglądanie przedstawień teatralnych, rozwijają sprawności percepcyjne dziecka. Każda z tych czynności jest właściwa tylko wtedy, gdy jest rozumiana przez dziecko, odpowiednio kontrolowana i dozowana;

— aspekt rekreacyjny — dla młodego człowieka jest to istotny aspekt aktywności ruchowej w formie spacerów, wycieczek czy uprawiania różnych dyscyplin sportowych. Ma on wpływ na kondycję fizyczną oraz psychiczną dziecka, co jest szczególnie ważne w obliczu jego dużego obciążenia zajęciami szkolnymi, korepetycjami itp. Sport ma na celu poprawę kondycji fizycznej organizmu, a także budowanie sił witalnych i motywacji do pokonywania trudności;

— aspekt uspołeczniający — to wszelkie aktywności związane z działalnością na rzecz innych istot. Wspiera on poczucie odpowiedzialności, współczucia i zrozumienia wobec innych, bardziej potrzebujących, w tym osób chorych, zwierząt etc. Działalność ta, jeśli jest kontrolowana, ma bardzo korzystny wymiar, lecz pozbawiona nadzoru, może przyczynić się do niepożądanych objawów;

— aspekt szkodliwy — nadmiar wolnego czasu może być niebezpieczeństwem i może przynieść bardzo negatywne efekty. Brak odpowiedniej kontroli oraz takie czynności, jak zbyt długie oglądanie telewizji czy spędzanie czasu przed komputerem do późnych godzin wieczornych, a także zachowania „patogenne”, takie jak dołączenie do grup o charakterze przestępczym z powodu nadmiaru swobody i wolnego czasu, przynieść może wiele szkód mających wpływ na nieprawidłowy rozwój zdrowotny, emocjonalny czy intelektualny (za: Świątlik, 2003, s. 270).

Zagadnienie czasu wolnego dzieci uznałam za ważne i interesujące, dlatego postanowiłam zająć się kwestią czasu wolnego dzieci w młodszym wieku szkolnym w okresie ferii zimowych i wiosennych w czasach izolacji społecznej.

O organizacji ferii zimowych stanowi art.111 Ustawy Prawo oświatowe z 14 grudnia 2016 r. (DzU, 2018, poz. 996), rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli (z 17 marca 2017 r.) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie organizacji roku szkolnego (DzU, 2017, poz. 649; DzU, 2018, poz. 691; DzU, 2017, poz. 1603). Ferie zimowe oraz wiosenna przerwa świąteczna, których dotyczy niniejszy artykuł, są czasem długo wyczekiwanym przez dzieci, nauczycieli i rodziców. Niekiedy organizacja tych przerw staje się nie lada wyzwaniem, jak miało to miejsce w 2021 r., w czasie lockdownu. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 27 listopada 2020 r. ferie zimowe w tym roku odbyły się w jednym terminie dla dzieci ze wszystkich województw i trwały od 4 do 17 stycznia. Rozwiązanie takie miało na celu zmniejsz-

szenie mobilności dzieci i ich rodzin, a w następstwie zminimalizowanie rozprzestrzeniania się wirusa COVID-19.

Szkoła jako placówka oświatowa nie ma ustawowego obowiązku prowadzenia w tym czasie zajęć opiekuńczo-wychowawczych dla uczniów. Może jednak zaproponować im różne formy wypoczynku w postaci np. kolonii, półkolonii czy obozów. W tym roku jednak zarówno ferie zimowe, jak i wiosenna przerwa świąteczna, przebiegały w warunkach społecznej izolacji. Oznacza to, że szkoła zapewniła opiekę tylko dzieciom lekarzy i innych pracowników medycznych oraz służb mundurowych. Pozostałym zalecono pozostanie w domu. Uznałam więc z interesujące przyjrzenie się, jak spędziły ferie zimowe i wiosenną przerwę świąteczną dzieci z młodszymi klasami.

Projekt badawczy

Celem tego artykułu jest prezentacja badań dotyczących opinii dzieci o feriach zimowych w czasach społecznej izolacji. Główne pytanie orientujące moją aktywność badawczą brzmiało: Jak dzieci z klas młodszych opisują ferie zimowe w czasie społecznej izolacji?

Problemy szczegółowe, które sformułowałam w celu ukierunkowania moich poszukiwań badawczych, to pytania:

1. Jakie aktywności podejmowały dzieci podczas ferii?
2. Z czego dzieci były najbardziej zadowolone, a z czego niezadowolone podczas ferii spędzanych w tak nietypowych warunkach?
3. Co dzieci myślą o feriach w czasie koniecznej izolacji społecznej?

W celu pozyskania wiedzy zastosowałam model podejścia interpretatywnego, który zakłada, że słowa — ustne narracje i tekst pisany — są danymi z badań, a dzięki nim możliwe jest nadawanie znaczeń wydarzeniom, w których ludzie uczestniczą (Zwiernik, 2015, s. 91). W podejściu interpretatywnym istotne są „kategorie codzienności i wiedzy potocznej, do której dotarcie pozwala badaczowi wnikać w konstrukcje myślowe badanych i zrozumieć sposoby, w jakie nadają oni sens swemu codziennemu życiu — rodzinnemu, szkolnemu, zawodowemu, towarzyskiemu etc.” (tamże). Zaprezentowane w artykule sposoby spędzania czasu ferii szkolnych, a także odczucia dzieci z tym związane zostały zrekonstruowane na podstawie materiału badawczego, jakim były dziecięce notatki w dzienniczkach. Stanowiły one treść, którą analizowałam zgodnie z założeniami metody jakościowej analizy treści (s. 90).

W przeprowadzonych przeze mnie badaniach wzięło udział pięcioro dzieci z klas drugiej i trzeciej. Badania polegały na notowaniu przez dzieci w dzienniczkach relacji na temat ich odczuć odnoszących się do spędzania ferii zimowych i wiosennych w czasie izolacji społecznej. Ponieważ dzieci uczą się zдал-

nie w domu, o zgodę na takie działanie poprosiłam najpierw rodziców, a następnie dzieci. Analizy przedstawione w tekście oparte są na materiale zawartym w dzienniczkach, które rozdałam dzieciom wraz z instrukcją. Uwzględniłam w niej prośbę o notowanie aktywności podejmowanych każdego dnia, a także czynności, które dzieci chciałyby wykonywać, a nie mają takiej możliwości ze względu na ograniczenia. Prosiłam także o notowanie odczuć towarzyszących dzieciom podczas ferii z uwzględnieniem sytuacji epidemiologicznej i izolacji społecznej. Pytałam również poziom zadowolenia dzieci ze sposobu spędzania ferii, czego im brakuje, a co mają w nadmiarze.

W dzienniczkach dzieci pojawiły się historie na temat ferii i spędzania czasu podczas nich. Uzyskałam informacje dotyczące miejsc, w których dzieci przebywały w czasie ferii i osób towarzyszących im podczas zabaw, podróży i innych aktywności. Z zapisów w dzienniczkach można odczytać, jakie uczucia towarzyszyły dzieciom podczas tych ferii. Dzieci pisały o nich, a niektóre z nich zamieszczały w formie zdjęcia lub rysunku, z których można wywnioskować, jak się czuły. Aby dokładniej zobrazować sposób, w jaki spędzały czas, dzieci dołączały do notatek zdjęcia, które przedstawiały przygotowanie posiłku wspólnie z najbliższymi oraz zabawy na śniegu. W niektórych dzienniczkach były także rysunki ukazujące towarzyszący dzieciom nastrój związany z podejmowanymi aktywnościami, np. smutne bądź uśmiechnięte „buźki” tuż obok wypowiedzi.

Zadawała to, że dzieci bardzo chętnie wzięły udział w badaniach, opisując swoje przygody.

Analiza wypowiedzi dzieci

Badania z udziałem wybranej grupy dzieci zostały przeprowadzone w czasie obu ferii. Dzieci notowały w dzienniczkach, opisując przebieg kolejnych dni. Po zebraniu dzienniczków zapoznałam się z ich treścią. Notatki dzieci podzieliłam na trzy kategorie:

- miejsca, w których dzieci spędzały czas na feriach;
- towarzysze czasu wolnego;
- odczucia związane z pandemią.

Miejsca, w których dzieci spędzały ferie, i podejmowane tam aktywności

Pierwsza rzecz wynikająca z badań dotyczy miejsca spędzania czasu w czasie ferii. Dzieci spędzające czas w domu organizowały sobie z pomocą dorosłych lub rodzeństwa różne aktywności. Spośród najbardziej ulubionych aktywności

wymieniały czas spędzany na świeżym powietrzu. Zapewne spowodowane to było warunkami pogodowymi, bo w tym czasie spadło sporo śniegu. Dzieci wymieniały tutaj różne zabawy, takie: jak lepienie bałwana czy obrzucanie się kulkami śnieżnymi: [...] *później poszliśmy na plac zabaw. Ulepiliśmy największego leżącego bałwana. Zrobiliśmy bitwę na śnieżki. Było fajnie!*, jazdę na sankach wspólnie z rodzeństwem, rodzicami lub dziadkami: *po śniadaniu poszłam z dziadkiem na sanki czy wizytę u dziadków w czasie ferii wiosennych pojechaliliśmy do drugich dziadków, bo dziadek miał urodziny.*

Inne zajęcia, które opisywały dzieci spędzające czas w domu, to zabawy zabawkami w swoim pokoju: *Bawię się lalkami, rysuję, projektuję i czytam komiks*, a także: *Wieczorem gram na pianinie, a potem pójdę do pokoju pośpiewać.*

Nie wszystkie dzieci biorące udział w tym projekcie zostały w czasie ferii zimowych w domu. Niektóre z nich czas ten spędziły u dziadków i rodziny, gdzie spędzały czas na dworze, bawiąc się, oraz pomagały dziadkom w pracach domowych, przy przygotowaniu posiłków oraz domowych wypieków, a także odwiedzały rodzinę, by móc doświadczyć wspólnego świętowania: *Rano byłam z dziadkiem w górach na sankach. Było super. Później lepiłam z babcią pierogi na obiad, a wieczorem grałam z dziadkami w uno; [...] później pojechaliliśmy do dziadków na śniadanie. U dziadków była cała rodzina. Po śniadaniu wszyscy poszliśmy na spacer; Poszliśmy z mamą i tatą do babci. Był tam mój kuzyn Jasiu, oblaliśmy babcię wodą, ponieważ był lany poniedziałek. Graliśmy w różne gry; Po południu poszłam do babci i bawiłam się lalkami.*

Inne dzieci w tym czasie przebywały na półkolonii. Był to dla nich czas bardzo aktywny i dobrze zaplanowany. Jak wynika z notatek, miały tam zorganizowane zajęcia plastyczne, ruchowe, a nawet wycieczkę do zoo: *Dziś byłem na półkolonii, robiliśmy aniołki z gliny, wcale to nie było takie łatwe, jak się wydaje; Dzisiaj byliśmy w zoo. Widzieliśmy lemury, małpy, myszojelenie, hipopotamy, krokodyle, węże, słonie, wielbłądy; Jedziemy do Krakowa, jestem na półkoloniach przez pięć dni.* Upamiętniając półkolonie w Krakowie, dziecko dołączyło zdjęcie przedstawiające kościół Mariacki. Pozostałą część dnia dzieci spędzały głównie w domu: *Po półkolonii wróciłem do domu cały brudny. Ten dzień ferii bardzo mi się podobał.*

Dzieci, które brały udział w półkolonii, miały zaplanowany każdy dzień, sądzić można, że nie miały czasu zastanawiać się nad różnicami między poprzednimi feriami a tymi, które odbyły się w czasie pandemii. Organizatorzy półkolonii gwarantowali im rozrywki każdego dnia, zarówno w miejscu jej odbywania się, jak i podczas wyjścia do zoo czy na paintball.

W badaniach pojawił się też wyjazd nad morze. Była to podróż inna niż zwykle: *Ferie mieliśmy spędzić w hotelu z basenem, ale w mieszkaniu też jest super; Jeszcze nigdy nie byłam zimą nad morzem, więc jest super; Jeszcze nigdy nie widziałam śniegu nad morzem.* Wypowiedzi te wskazują na odczucia zaskoczenia i być

może zadowolenia związanego z wyjazdem nad morze, pomimo innych wcześniejszych planów i niezrealizowanych pragnień.

Cytat *W rynku w Krakowie i na Wawelu* świadczy o tym, że w czasie izolacji społecznej możliwe było także zwiedzenie niektórych miejsc w Polsce. Ograniczenia nie wykluczały możliwości poruszania się po kraju. Wypowiedź *Ferie 2021 były UDANE* wskazuje, że zwiedzanie pięknego miasta, jakim jest Kraków, sprawiło dziecku dużo radości i z pewnością przyczyniło się do poznania jednego z najstarszych miast naszego kraju i jego zabytków.

Towarzysze czasu ferii

Kolejną ważną kategorią wyłonioną podczas analizy wypowiedzi dzieci, były osoby, z którymi spędzały one czas. Zarówno dzieciom, które przebywały w domu, jak i poza nim, towarzyszyli najbliżsi — rodzice, dziadkowie, rodzeństwo, koledzy i pupile.

Dzieci wiedzą, że w czasie społecznej izolacji ferie są zorganizowane inaczej. Pojawiają się głosy, że *gdyby nie było pandemii...*, np. poszlibyśmy do kina: *Dzisiaj znowu bardzo wiało i było bardzo zimno. Gdyby nie pandemia, pewnie poszlibyśmy do kina; Marzę o wycieczce z rodzicami, ale nie możemy, bo jest wszystko zamknięte*. Niestety, w tym czasie takie instytucje, jak kina, teatry, domy kultury, lodowiska, sale sportowe, były zamknięte. Dlatego ferie zimowe (zgodnie z zaleceniem Sanepidu) dzieci spędzały w gronie najbliższej rodziny. Pomagały w przygotowaniu domowych wypieków: *po południu piekłam z babcią pączki, gotowaniu: lepiłam z babcią pierogi*. Dzieciom towarzyszyli także rówieśnicy: *Wieczorem przyszedł do mnie kolega i szukaliśmy jajek, które mama pochowała w mieszkaniu*. Dzieci kochają swoich pupili, którym podczas ferii mogą poświęcić więcej czasu niż zazwyczaj: *Jestem szczęśliwa, że jadę z Puszkiem do fryzjera; Barwię się z Puszkiem, śpiewam, tańczę i maluję kredkami*.

Środowisko społeczne ma fundamentalne znaczenie dla dobrego samopoczucia i rozwoju dzieci. Aktywności dzieci biorących udział w moich badaniach wskazują na ich zadowolenie w sferze emocjonalnej. Racjonalne wykorzystanie czasu wolnego na zajęcia sportowe, spędzanie czasu z rodziną i towarzyszące temu aktywności kształtują pozytywne postawy i zachowania. Osoby towarzyszące dzieciom w podczas ferii wzbudzają w nich bardzo pozytywne emocje. Spędzanie czasu w domu z najbliższymi, czyli rodzicami, dziadkami, wujostwem i rodzeństwem, kompensuje im rozczarowanie związane z ograniczeniami. Analizując wypowiedzi dzieci, można zaobserwować zacieśnienie więzi rodzinnych, co przejawia się we wspólnym gotowaniu z babcią i mamą czy zabawach z dziadkiem i wujkiem na świeżym powietrzu. Czas spędzony w domu, na „domowych” zabawach we własnym pokoju i z pupilami to kolejna czynność wymieniana przez dzieci.

Odczucia dzieci związane z pandemią

Wydłużający się czas izolacji społecznej wpływa negatywnie na nastrój każdego człowieka. Dzieci także w tej kwestii mają swoje zdanie: *Nie czuję się zbyt dobrze, gdy muszę nosić maseczkę, ciężko wciąga się sanki na górę w maseczce; Szkoda, że nie możemy iść do kina; Chcę być sama ;(* — rysunek przy tej wypowiedzi wskazuje na smutek lub niezadowolenie z jakiegoś powodu. Być chodzi tu o brak możliwości realizacji planów dotyczących organizacji ferii, przedłużające się dni spędzane w domu i brak pomysłów na zabawę oraz inne aktywności. Możliwe, że uczucia towarzyszące dziecku były spowodowane właśnie takim stanem rzeczy albo jakimś nieporozumieniem w domu lub z rówieśnikami. Nie zwróciłam uwagi, aby te uczucia miały podłoże skłaniające mnie do zmartwienia. Wybierając dzieci do badań, szukałam najpierw kontaktu z rodzicami, aby ci wyrazili na to zgodę. Dlatego wiem, że te uczucia nie wskazują na niepokojącą sytuację. *Nie podobał mi się brak wylotu za granicę, bo w tamte ferie byłam* — to spostrzeżenia i odczucia dzieci dotyczące obowiązujących także ich zaleceń, które nieco zmieniły perspektywy spędzania czasu podczas ferii. Dzieci często ze smutkiem podchodzą do obostrzeń oraz do nakazów, z jakimi muszą się zmierzyć. Niektóre jednak są bardzo zadowolone ze zmian: *Miałam z rodzicami wyjechać do hotelu nad morze, ale przyjechałam do dziadków i też jest super; Czuję się wesoło, bo spadł dzisiaj rano śnieg.* Dla niektórych dzieci ferie przypominały te z poprzedniego roku — odbywały się one w formie półkolonii, na których organizowane były wycieczki na zajęcia z wikliny czy do zoo, a dzieci uważały te ferie za ciekawe: *Ten tydzień ferii mi się bardzo podobał; Zrobiliśmy bitwę na śnieżki, było fajnie!; Dzisiaj na górze było bardzo fajnie, dlatego że poznałem nowych kolegów.*

Analizując odczucia dzieci, które pojawiały się w ocenie ferii, można zaobserwować zarówno pozytywne i negatywne opinie. Dziecięce zapiski pokazują, że dzieci, które spędzały dni wolne od szkoły i innych obowiązków w czasie społecznej izolacji, były w większości zadowolone. Ten czas był dla nich inny niż zwykle, nie można było być wszędzie i mieć wystarczającej swobody w wyborze aktywności. Pomimo braku możliwości pobytu w ciepłych krajach i zamkniętego kina dzieci, spędzające ferie w czasie lockdownu i związanych z nim ograniczeń, odnalazły się w tej sytuacji i w miarę dobrze się bawiły. Negatywne odczucia przejawiały się głównie w niezadowoleniu z powodu braku możliwości wyjazdu za granicę oraz obowiązku noszenia maseczki, która przeszkadzała w zabawie. Obecność młodszych i starszych towarzyszy zabawy sprawiała jednak dzieciom wielką radość i kompensowała te niedogodności.

Podsumowanie

Podsumowując rozważania na temat ferii zimowych w czasie społecznej izolacji, rozpatrywane z perspektywy dzieci z klas młodszych, można wywnioskować, że były one „inne” niż poprzednie. Dzieci spędziły czas inaczej niż zakładały, planowały lub marzyły. Pogodziły się jednak ze zmianą planów i proponowanymi zajęciami. Ich największe niezadowolenie wywołała niemożność korzystania z różnych instytucji kultury, a także zakaz przemieszczania się poza granice kraju oraz przymusowe noszenie maseczek, które sprawiały trudności w oddychaniu na świeżym powietrzu. Nie wynika jednak z tego, że dzieci nie rozumiały zaistniałej sytuacji. Raczej ją akceptowały, dlatego zaproponowane im przez dorosłych formy spędzenia czasu wolnego uznawały za zadowalające. Aktywności, które podejmowały w czasie ferii, to: uczestnictwo w półkoloniach, na których obowiązuje harmonogram zaplanowany przez ich realizatorów; wyjazd do babci i dziadka; spotkanie z wujkiem i wspólne zabawy na śniegu; wizyta u dziadków w czasie ferii wiosennych, związanymi ze świętami Wielkiej Nocy; podróż nad morze zamiast wylotu do ciepłych krajów. Największe zadowolenie dzieci przejawiały w związku z podejmowaniem nowych czynności i zabaw; poznawaniem nowych kolegów i nieznanymi dotychczas miejscowości; cieszyła je aktywność prowadząca do powstawania własnych wytworów artystycznych, rysunków, bałwana ze śniegu czy podejmowanie aktywności muzycznej, na którą było dużo czasu. Na nietypowe warunki ferii wskazują zapiski dzieci mówiące o obostrzeniach i nakazach, lecz w wielu przypadkach ten czas był zupełnie zwyczajny, o czym świadczą np. duże rodzinne grono przy świątecznym stole pomimo obowiązujących restrykcji. Należy powiedzieć, że piątka dzieci pochodzących ze środowiska wielkomiejskiego, które opisały swoje ferie, doskonale zobrazowała sytuację izolacji społecznej. Na podstawie dziecięcych zapisków w dziennikach wywnioskowałam, że otaczająca je rzeczywistość nie zmieniała się w najbliższym środowisku, lecz uległa znacznym przemianom dotyczącym planowania i organizowania czasu w szerszych kręgach rówieśniczych, w innej przestrzeni niż dom.

Bibliografia

- Czajka, S. (1974). *Z problemów czasu wolnego*. Warszawa: Instytut Wydawniczy CRZZ.
- Czerepaniak-Walczak, M. (2007). *Od próżniaczenia do zniewolenia — w poszukiwaniu dyskursów czasu wolnego*. W: Marynowicz-Hetka, E. (2009). *Pedagogika społeczna*. T. 2. Warszawa: PWN, s. 29–30.
- Rusiecka, A. (2003). *Rola rodziny w kształtowaniu wartości kulturalnych dziecka*. Słupsk: Wyd. Pomorskiej Akademii Pedagogicznej.
- Słupik, S. (2004). *Czas wolny dzieci i młodzieży*. „Polityka Społeczna”, nr 9, s. 62–68.

- Świetlik, M. (2003). *Nowa przestrzeń dziecka we współczesnej kulturze*. W: B. Łaciak (red.), *Dziecko we współczesnej kulturze medialnej*. Warszawa: Instytut Praw Publicznych.
- Wnuk-Lipiński, E. (1985). *Czas wolny — współczesność i perspektywy*. Warszawa: Instytut Wydawniczy CRZZ.
- Wroczyński, R. (1979). *Pedagogika społeczna*. Wyd. 3 poszerz. i zm. Warszawa: PWN.
- Zwiernik, J. (2015). *Podejścia badawcze w poznawaniu wiedzy dziecka*. „Teraźniejszość — Człowiek — Edukacja”, 18, nr 1 (69), s. 81–103.

Akty prawne

- Dz.U.1991.120.526 — Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dn. 20 listopada 1989 r. ISAP (Internetowy System Aktów Prawnych), <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19911200526> (dostęp 25 III 2021).
- Ustawa z dn. 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. DzU, 2018, poz. 996.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 17 marca 2017 r.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 11 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli (DzU, 2017, poz. 649), znowelizowane 4 kwietnia 2018 (DzU, 2018, poz. 691) i organizacji roku szkolnego (DzU, 2017, poz. 1603).
- Rozporządzenie z dnia 27 listopada 2020 w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (DzU, 2020, poz. 2111).